

УДК 159.9:316.47

С. В. КОНОВЕЦЬ, доктор педагогічних наук, професор, академік Академії міжнародного співробітництва з креативної педагогіки, головний науковий співробітник лабораторії громадянського та морального виховання Інституту проблем виховання НАПН України

СОЦІАЛЬНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА У ПАРТНЕРСЬКОМУ СПІЛКУВАННІ

Розглянуто актуальність проблеми актуалізації соціального інтелекту як важливої складової у партнерському спілкуванні. Обґрунтовано сутність понять «інтелект», «соціальний інтелект» та «партнерське спілкування». Презентовано визначення їх основних складових, вимірів та цінностей саме як важливого мисленнєвого процесу в поглядах вчених різних історичних періодів загалом та сучасних теорій зокрема.

Ключові слова: інтелект, соціальний інтелект, спілкування, міжособистісне спілкування, соціальне партнерство.

Сучасні умови розвитку педагогічної науки характеризуються помітною активізацією досліджень з проблем міжособистісних комунікативних процесів. Зацікавленість учених цим феноменом зумовлена зростанням його практичної значущості для розвитку взаємодії особистості й суспільства в умовах динамічного розгортання інфосфери та інтенсифікації використання людського інтелекту в партнерському спілкуванні. Таким чином, сьогодні особливо актуальним є визначення сутності партнерського спілкування у контексті його наповнення просоціальним змістом (гуманістичним, моральним, аксіологічним, духовним тощо) та подальшої реалізації за допомогою транзакційного аналізу інтелектуальних засобів [1].

Важливим у розумінні сутності зазначеного феномену є твердження про необхідність проявів партнерського спілкування. Так, акцентуючи увагу на його соціальному характері, Б. Паригін визначив сутність цього феномену в декількох смислових значеннях, а саме, як: інструменту нормативної регуляції взаємин між людьми; історичного типу взаємодії людей; рівне-

вої характеристики спілкування людей, що визначається з погляду адекватності (обґрунтованості, раціональності) усіх комунікативних функцій індивіду в ситуації його взаємодії з іншими; видової характеристики тих чи інших елементів у структурі спілкування або сферах його прояву (культури мовленнєвого контакту, культури невербальної поведінки тощо), що дозволяє конкретизувати його типологічні характеристики; способу регуляції людських відносин відповідно до створених еталонів, правил, принципів комунікативної поведінки [5, с. 228-232].

У зв'язку з цим, розгляд такого поняття як «інтелект» (від лат. «intellectus» – розум) уявляється винятково важливим у визначенні закономірностей мисленнєвого процесу саме в ході партнерського спілкування. Вчені називають інтелектом загальну здібність до оволодіння і застосування знань, котра різною мірою притаманна усім людям. Більшість дослідників схильні до думки, що загалом інтелект являє собою спроможність індивіду формулювати і використовувати абстрактні поняття й адаптуватися в оточуючому середовищі та допомагає йому в будь-якій проблемній ситуації.

Відповідно до тлумачень сучасного філософського словника відносно сутності поняття «інтелект», то цей феномен характеризується, як: «Розумовий потенціал людини, що використовується для адаптації до оточуючого середовища. У цьому сенсі рівень чи ступінь інтелекту можна пов'язати з рівнем пристосування до середовища. Інтелект можна розуміти як здатність обробляти інформацію, на відміну від ерудиції, що означає усього лише наявність інформації в пам'яті» [7, с. 96-97].

Основою, навіть стрижнем розвитку особистості, називав інтелект Ж. Піаже, автор широковідомої операціональної концепції інтелекту, котра хоча і була вибудована ним ще у першій половині минулого століття, усе ж дотепер визнається сучасними вченими однією з найпродуктивніших теоретико-експериментальних та лабораторно-практичних розробок окресленої проблематики. Для прикладу, Ж. Піаже вважав ідеї, положення та принципи цієї концепції ключовими для розуміння еволюції мислення у різні історичні періоди й для різних наукових галузей. На його думку, інтелект, як будь-яка інша жива структура, не лише реагує на подразники, але й змінюється, розвивається, адаптується [6]. І хоча деякі з поглядів Ж. Піаже стосовно інтелекту полемізувалися його сучасниками, ця концепція попри усе досі залишається однією з основних та впливових теорій розвитку інтелекту, на якій базувалося і надалі базується чимало нових наукових досліджень.

З-поміж них варто виділити такі, що присвячені вивченню проблем використання інтелекту в міжособистісному спілкуванні, а саме: актуалізації інтелектуальної активності (Д. Богоявленська); суперінтелекту та соціального, духовного і творчого інтелекту (Т. Б'юзен); інтелекту й геніальності (І. Вагін); інтелекту та уяви (Л. Виготський); розвивального навчання (Д. Ельконін); інтелектуального і творчого розвитку особистості (І. Зязюн); синергетики (С. Капіца); інтелекту, практичного розуму та загальних людських здібностей (Б. Теплов); творчого інтелекту (Е. Торренс); виникнення мислення у проблемних ситуаціях (С. Рубінштейн); інтелекту в міжособистісному спілкуванні (В. Куніцина); мислення у соціальному партнерстві (В. Горбатенко); зумовленості процесу спілкування чинниками соціокультурного середовища (Л. Орбан-Лембрик) й інших.

Окрім зазначеного, необхідно додати, що сучасні дослідники визначають такі важливі різновиди інтелекту, як: практичний, соціальний та емоційно-ціннісний. Зокрема, практичний інтелект пов'язаний з рішенням повсякденних проблем та задач; соціальний – впливає на міжособистісну взаємодію і тому важливий для адаптування людей до вимог суспільства; емоційно-ціннісний – характеризує спроможність кожної особистості розуміти власні та чужі цінності й почуття, вникаючи до їх сутності [4].

Доцільно згадати і про те, що всевітньо відомий дослідник теорії «суперінтелекту» Т. Б'юзен запропонував розглядати інтелект передусім у таких його різновидах, як: особистісний інтелект; соціальний інтелект; вербальний інтелект; духовний інтелект; творчий інтелект; фізичний інтелект; сенсорний інтелект, просторовий інтелект, цифровий інтелект та інші. Автор зазначеної теорії був цілковито переконаний у тому, що за сприятливих умов розвитку цих різновидів інтелекту кожна особистість буде спроможна не лише розкривати, але і адекватно реалізовувати ресурси власної талановитості та навіть природної геніальності [2].

З огляду на сучасні потреби, на увагу заслуговують і дослідження Т. Б'юзена, присвячені власне розгляду проблеми використання соціального інтелекту в міжособистісному спілкуванні. Вчений вважав, що сутність феномену «соціальний інтелект» полягає в спроможностях та уміннях індивіду спілкуватися з іншими людьми як в ситуаціях «один на один», так і в маленьких, великих та дуже великих групах. Тому для спілкування з іншими особами (партнерами), люди, які наділені такою важливою якістю, як соціальний інтелект, мають передусім застосовувати могутність власного розуму. Окрім

цього, вони повинні засвоїти такі психологічні установки, які можуть сприяти духовному розвитку оточуючих, їхньому творчому самовираженню, а також партнерському спілкуванню і налагодженню найкращих взаємин та позитивно мотивованому наданню іншим дружньої підтримки і допомоги [3, с. 10-11].

Підсумовуючи зазначене вбачається необхідним підкреслити, що людина (партнер) з розвиненим соціальним інтелектом має бути вправним співбесідником, уважним слухачем, спроможним успішно спілкуватися з особами різного типу й підтримувати безпосередні соціальні контакти у сучасному світі, маючому для цього без перебільшення значні можливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берн Э. Игры, в которые играют люди : психология человеческих взаимоотношений. Люди, которые играют в игры : психология человеческой судьбы / Эрик Берн; [пер. с англ.]. – Минск : ПРАМЕБ, 1992. – 384 с.
2. Бьюзен Т. Суперинтеллект / Тони Бьюзен; [пер. с англ.]. – Минск : Попурри, 2007. – 400 с.: ил. 123, с.24.
3. Бьюзен Т. 10 способов быть общительным / Тони Бьюзен; [пер. с англ.]. – Минск : Попурри, 2012. – 208 с.: ил. + вкл.8с.
4. Горбатенко В. Соціальне партнерство / Горбатенко В. // Політична енциклопедія; редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К. : Парламентське видавництво, 2011. – 679 с.
5. Парыгин Б.Д. Анатомия общения / Б.Д. Парыгин. – СПб. : Изд-во Михайлова В.А., 1999. – 301 с.
6. Пиаже Ж. Психология интеллекта / Жан Пиаже; [под ред. Е. Строганова]. – СПб : Питер, 2003. – 191, [1] с.
7. Хамітов Н.В. Філософський словник. Людина і світ / Н.В. Хамітов, С.А. Крилова. – К. : КНТ, Центр навчальної літератури, 2007. – 264 с.

